

Podlistak „Žene, mir, bezbednost“ maj 2012.

Poštovane čitateljke i čitaoci, objavljivanjem ovog feljtona želimo da doprinesemo boljem informisanju o dokumentima UN o bezbednosti, demilitarizaciji, većem uticaju žena na rešavanje postkonfliktnih problema, pre svega u Srbiji, ali i na zapadnom Balkanu. Nadamo se da će Podlistak čitati one i oni koji se interesuju za preispitivanje tradicionalnog koncepta nacionalne bezbednosti, reformu sektora bezbednosti, rodnu dimenziju bezbednosti, bezbednosne integracije i feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti. Solidarnost i uzajamna podrška su za Žene u crnom koncept i praksa ljudske bezbednosti koja se ne zasniva na moći oružja, već na širenju vrednosti pravde, feminizma, antifašizma, antimilitarizma, poštovanja ljudskih i prava, interkulturalnosti... Očekujemo vaše priloge o ovim pitanjima. Podlistak izlazi mesečno na srpskom i engleskom jeziku. U elektronskom formatu je dostupan na internet stranicama www.zeneucrnom.org

Uredništvo

Sadržaj

Žene u crnom i Rezolucija 1325

Mihailović opet ratuje	3
Parlament protiv građanki	5

Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti

Dvadeset godina belih traka	6
Krivica petogodišnje Refike	8
Višegrad – postoje samo žrtve i zločinci	10
Na Drini ćuprija 2012.	11
Sramna revizija istorije	13
Ravna gora u Beogradu	14
Poricanje je srpska reč za genocid	14
Pod zastavom od duge	16
Ni kazne ni naknade	16
Žensko nasleđe	17

Iskustva iz sveta

Prvi šef države osuđen za silovanje u ratu	17
--	----

Žene u crnom i Rezolucija 1325

Mihailović opet ratuje

Aktivistkinje i aktivisti Žena u crnom sastali su se 16. maja treći put sa Vilijemom Infanteom (William Infante), stalnim koordinatorom UN u Srbiji. Staša Zajović, iz Žena u crnom je moderirala sastanak.

Tamara Kaliterna je uočila kako su tokom izborne tišine za prvi krug izbora 2012. na jugu Srbije uhapšena osmorica Albanaca osumnjičena za ratni zločin 2001. iako je te godine, kad je OEBS tražio od Srbije dokaze da li je jedan od uhapšenih pod istragom, dobio negativan odgovor. Na području tri opštine iz kojih su uhapšeni živi većinsko albansko stanovništvo, njih oko 63.000, a decenijama se tu odvija „administrativno etničko čišćenje“. Beograd ne priznaje diplome koji mladi Albanci sa ovog područja steknu u Prištini, stanovnici ovog područja veoma teško dobijaju državljanstvo Srbije pa i kada su rođeni u Beogradu, vojna vozila su neprestano na ulicama Bujanovca, Preševa i Medveđe, Albanci se teško zapošljavaju u lokalnoj policiji, a u tom delu Srbije je izgrađena najveća vojna baza u Republici, iako je to područje demilitarizovano 2001. Kao i u prošlom sazivu parlamenta Srbije, tako će i u parlamentu koji je izabran 2012. građani/ke ovog područja imati samo jednog od 250 poslanika koliko ih ima u parlamentu Srbije. Pojedini građani/ke su tražili zaštitu prava od političkih partija i saradnika ombudsmana, ali niko se nije angažovao oko njih. Godine 2001. nakon završetka sukoba na Kosovu na ovom području bilo je sukoba OVPBM sa srpskim snagama, ali je ubrzo proglašena amnestija. Od 1. januara 1999. do 21. maja 2001. kada je proglašena amnestija na tom području je ubijeno 11 albanskih civila. Predstavnicj ove tri opštine su u avgustu 2009. tražili da budu posebna administrativna oblast, ali im to nije dozvoljeno.

Borka Vasić je iznela zapažanja medija da se tokom prvog kruga izbora Romima nudilo od 1.000 do 3.000 dinara ili hrana da glasaju za određenu stranku ili im govorili da su dobili specijalne olovke koja navodno, snima za koga su glasali. Ona je saopštila da je Srpska napredna stranka podnela krivičnu prijavu protiv Vitomira Mihajlovića, predsednika Nacionalnog saveta Roma i Živorada Saitovića, zaposlenog u Kancelariji za Rome opštine Prokuplje jer su „zloupotrebili službeni položaj, primali i davali mito“, a Saitoviću se na teret stavlja i krivično delo zloupotrebe prava glasanja. Ona je upoznala predstavnika UN u Beogradu sa iseljavanjem Roma u Beogradu i kako beogradska vlast koristi novac koji je dobila od Evropske investicione banke za pomoć Romima. Dobila je novac da pomogne 126 porodica, a stanove su dobile samo 53 raseljene porodice.

„Srbija je duboko rasistička, ne samo etnificirana i nacionalistička već i rasistička. Primer su Romi, Albanci, nacionalne manjine u Vojvodini“, rekla je Nada Dabić iz Novog Sada. Navela je primere iz predizborne kampanje: onemogućavanje pripadnika albanske nacionalnosti da glasaju, a organizovanje glasanja za pripadnike srpske nacionalnosti. U predizbornoj kampanji lider SNS Tomislav Nikolić zalagao se za rađanje zdrave dece, što je po njoj diskriminacija pre svega gojaznih osoba i dijabetičara. Ivica Dačić je izazivao nacionalnu mržnju u Pirotu protiv bugarske nacije, pretio Vojvođanima zbog Ustava koji nije prošao u Vojvodini. Svakodnevno izazivanje srpskih nacionalista izaziva mađarski nacionalizam. Naprimer, nakon upada srpskih nacionalista u prostorije KUD Petefi Šandor kad je pričinjena šteta, tri učenika osnovne škole mađarske nacionalnosti pretukli su dečaka srpske nacionalnosti da „naplate štetu“.

Aktivista *Miloš Urošević* je govorio o položaju LGBT populacije u Srbiji, konstatujući da je zabranom Parade ponosa 2011. država prekršila Ustavom zagarantovano pravo na slobodu okupljanja. Učestali fizički napadi, koji su poricanje prava na život ostaju nekažnjeni.

Urošević, koji u ime Žena u crnom prisustvuje suđenjima članovima i liderima fašističkih organizacija *Obraz* i 1389 - Miši Vaciću i Mladenu Obradoviću koji su 2009. godine širili ideje diskriminacije i zagovarali nasilje nad LGBT populacijom) kazao je da je optužnica prekvalifikovana u delikt nasilničkog ponašanja na javnim skupovima, za šta sleduju blaže kazne. Obradović je osuđen na deset meseci, iako je predviđena zatvorska kazna za ovo krivično delo 3 godine. Njegov utisak sa suđenja Vaciću je da država i dalje ne percipira LGBT prava kao ljudska prava. U sudnicu nesmetano ulaze pripadnici fašističkih organizacija sa slikama haških optuženika Ratka Mladića i Radovana Karadžića, amblemima „Srbin“, „Obraz“... a sutkinja ne sankcioniše otvoreni govor mržnje optuženih. Urošević je zaključio da se na ovim suđenjima ročišta bespotrebno odlažu, aktivisti i aktivistkinje organizacija za ljudska prava često imaju problema da uđu u sudnicu jer se pripadnici fašističkih grupa guraju, često dobacuju, a Ustavni sud i dalje ne zabranjuje fašističke organizacije.

Katarina Golubović iz Komiteta pravnik za ljudska prava je govorila o položaju braniteljki i branitelja ljudskih prava u Srbiji na osnovu informacija koje dobija od nevladinih organizacija ili u postupku pružanja pravne pomoći braniteljima ljudskih prava.

Opšta je ocena da je klima za delovanje branitelja ljudskih prava i dalje nepovoljna uprkos obećanjima vlasti nakon 2008. godine. „Nepostojanje otvorene i jasne podrške političara delovanju branitelja/ki ljudskih prava, koja je neophodna zbog dvadesetogodišnje stigmatizacije branitelja od strane vlasti, medija i dela društva, uz nekažnjivost nasilja prema braniteljima/kama, utiče da se postojeći negativan odnos prema braniteljima/kama i njihovim aktivnostima, naročito u oblasti zaštite manjinskih grupa prenese i na omladinu. Najsvežiji primeri osude ovog aktivizma su izjave ministra policije Ivice Dačića u predizbornoj kampanji da „oni ne zastupaju prava žena na jednaku platu“, upozorila je Golubović.

Ona kaže da je podrška vlasti i medija u razvoju demokratske kulture ključna, ali i edukacija o ljudskim pravima. Iako su državne institucije donele niz „evropskih“ zakona kojima se, između ostalog predviđa edukacija o borbi protiv diskriminacije, Ministarstvo prosvete nije odobrilo Komitetu pravnik za ljudska prava, Beogradskom centru za ljudska prava i Helsinškom odboru za ljudska prava edukaciju srednjoškolaca, prosvetnih inspektora i prosvetnih savetnika u oblasti borbe protiv diskriminacije. Nakon višemesečnog insistiranja počeo je rad sa srednjoškolcima, kod kojih se uočava nerazumevanje i neodobravanje mera afirmativne akcije (tzv. pozitivne diskriminacije) prema nacionalnim manjinama (npr. Mađarima), ali i netrpeljivost prema seksualnim manjinama.

Gordana Subotić iz Žena u crnom je istakla još nije usvojen zakon o privatnim bezbednosnim agencijama u Srbiji. Ona je objasnila da je sa „feminističko-antimilitarističke tačke gledišta za Žene u crnom jako važno da se tržište rada privatnih bezbednosnih agencija koje, prema nacrtu zakona posluje sa 150 miliona evra godišnje, reguliše zakonom, i to ne samo njihov rad već i rad privatnih bezbednosnih multinacionalnih kompanija u Srbiji i regionu. Za njih je rat biznis! Privatne multinacionalne kompanije posluju u regionu od 90-ih godina prošlog veka. Neke od najvećih američkih privatnih multinacionalnih bezbednosnih kompanija kao što su Blackwater, DynCorp, MPRI, G4S imaju ispostave u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji i vrbuju mladiće za ratna područja. U Srbiji postoji veliki broj bivših pripadnika žandarmerije, policije i vojske koji su profitirali za vreme rata i danas

se takođe bogate posredujući u sektoru privatne bezbednosti. Nedostatak političke volje da se ovaj zakon donese je još jedan dokaz da je Srbija visoko militarizovana i kriminogena", kaže Subotić.

Odbijanje Srbije da potpiše Konvenciju o zabrani kasetne municije je odbijanje Srbije da žrtvama kasetne municije omogući pristup osnovnim ljudskim pravima. Srbija nema podataka koliko je ljudi stradalo od ove vrste municije, a za vreme NATO bombardovanja na Srbiju je bačeno između 3.600 i 5.400 kasetnih bombi. Potpisivanjem Konvencije žrtve bi dobile novčanu pomoć i zaštitu, a Srbija novac za uklanjanje neeksploziviranih kasetnih bombi. Žrtve ove municije su civili u 97% slučajeva, ova vrsta municije može da eksplodira i nakon 30 godina, objasnila je Subotić.

Za Srbiju kao postkonfliktnu zemlju, veoma je važno da ima evidenciju o bivšim vojnicima/policajcima koji pate od PTSP-a, poseduju lako i malokalibarsko oružje i skloni su nasilju. Takva vrsta podataka je potrebna kako bi se zaštitile žene koje prijave nasilje i kako bi se videlo kako rat utiče na žene u postkonfliktnim društvima, zaključila je Subotić.

Zorica Spasojević, predstavnica Autonomnog ženskog centra je izvestila da je prošle godine 29 žena ubijeno u „porodično-pravnom kontekstu“, 58% oružjem. Četvrtina žena je prijavila nasilje. Ona kaže da ovaj femicid, između ostalog, ukazuje da nema adekvatne kontrole posedovanja i upotrebe oružja. Prošle godine je 50 dece ostalo bez majke, od toga je 21 dete maloletno. Sve podatke je Mreža žena protiv nasilja prikupila putem medija, jer ne postoji zvanična statistika o ženama koje su žrtve porodičnog nasilja, odnosno i dalje ne postoje podaci o odnosu počinitelja i žrtve. Takođe, Krivični zakonik nije dopunjen krivičnim delom proganjanja, iako je to najavljeno u novembru 2011.

Nakon razgovora, njegova ekscelencija je uočila da je „u Srbiji očito ugrožen svaki oblik bezbednosti, a napadi dolaze iz različitih izvora“. „Vaše iskustvo će mi pomoći kad budem komunicirao sa vlastima. I ja sam zabrinut zbog postojanja neofašističkih grupa u Srbiji, ali neuspeh Dveri i Srpske napredne stranke na izborima daje razloga za optimizam. U Briselu će se sledeće nedelje raspravljati o napredovanju Srbije prema EU i UN će učestvovati u tom razgovoru. Lane je Srbija bila na sredini svetske skale poštovanja ljudskih prava. Dobro je da se viđamo dva puta godišnje da bi imali uvid šta su problemi i inkorporirali ih u naš rad. UN su spona sa ostalim međunarodnim organizacijama koje deluju u Srbiji i kad znamo koji su vaši prioriteti, možemo se prikladnije angažovati“, zaključio je Infante.

Žene u crnom, te Komitet pravnika za ljudska prava i Regionalni centar za manjine, čiji su predstavnici/e učestvovali na sastanku, zatražile su od Infantea da interveniše kako bi Srbija potpisala sporazum o zabrani kasetnih bombi, usvojila zakone o privatnim agencijama za bezbednost i multinacionalnim bezbednosnim korporacijama u Srbiji, povećala takse za posedovanje lakog i malokalibarskog naoružanja i spreči primenu zakona o rehabilitaciji Draže Mihailovića.

Parlament protiv građanki

Na konsultacijama za pripremu generalnih preporuka Komiteta za zaštitu ženskih ljudskih prava u konfliktnim i postkonfliktnim zemljama istočne Evrope i centralne Azije Konvencije za ukidanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) u Istanbulu 11. maja u ime Žena u crnom prisustvovala je Gordana Subotić. Učestvovali su 24 žene iz 13 zemalja istočne Evrope i centralne Azije.

Žene u crnom su istakle da postoji potreba za razvijanjem mehanizama izveštavanja o implementaciji međunarodnih dokumenata koji se tiču žena, mira i bezbednosti (Rezolucija 1325 Saveta bezbednosti UN) u konfliktnim i post-konfliktnim zemljama kroz mehanizam kao što je izveštavanje o CEDAW-u.

Subotić je naglasila da parlament Srbije nije nikada usvojio rezoluciju „Žene, mir, bezbednost“ Žena u crnom koja je prilagođena političkom kontekstu Srbije od 2005. godine. Takođe, tražila je monitoring primene tranzicione pravde, učešća vojnika iz post-konfliktnih zemalja u međunarodnim mirovnim misijama i učešća žena u mirovnim procesima i pregovorima u post-konfliktnim zemljama.

Ona je istakla stav Žena u crnom da shvatanje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN samo kao mehanizma za formalnu participaciju žena u sektoru bezbednosti u konfliktnim i post-konfliktnim zemljama derogira koncept humane bezbednosti, predstavlja pretnju i militarizovan pristup rodu i bezbednosti na globalnom nivou. Subotić smatra da treninzi za učesnike mirovnih misija iz post-konfliktnih zemalja treba da sadrže suočavanje sa prošlošću svog regiona. Jer, Žene u crnom smatraju da je isključivanje žena iz mirovnih sporazuma i procesa izgradnje mira ostavilo negativne posledice i uticalo na praksu institucija da isključuju žene koje su se solidarno zalagale za mir iz procesa nacrta važnih dokumenata koje se tiču žena, mira i bezbednosti kao što je slučaj sa nacrtom NAP u Srbiji za Rezoluciju 1325. Ovo utiče na branitelje i braniteljke ljudskih prava i prepušta ih arbitarnoj volji političkih lidera u post-konfliktnim državama da sa njima čine šta žele i ohrabruje nasilnike.

Žene u crnom su pozvale CEDAW Komitet da obrati pažnju na ženska ljudska prava i na participaciju žena u svim procesima implementacije međunarodnih dokumenata koji se tiču žena, mira i bezbednosti u post-konfliktnim zemljama.

S. G.

II Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti

Dvadeset godina belih traka

Povodom 31. maja – Svetskog dana belih traka, dana kada su vlasti bosanskih Srba u Prijedoru naredile nesrpskom stanovništvu da obeleži svoje kuće belim zastavama ili čaršavima, i da pri izlasku iz kuća stavi bele trake oko rukava, Žene u crnom pridružile su se apelu Udruženja logoraša Prijedor 92, Udruženju logoraša Kozarac i Udruženju porodica nestalih "Izvor". Iako ima puno razloga da se Svetski dan belih traka u Srbiji posebno obeležava u Srbiji je bio muk. Na beogradskom Trgu Republike muk su prekrkršile Žene u crnom, noseći bele trake oko ruke i transparente sa natpisima „31. maj – Svjetski dan bijelih traka“, „Zaustavimo poricanje genocida – podržimo pravo žrtava na sjećanje“. Žene u crnom navode da opštinske vlasti u Prijedoru nisu žrtvama "na bilo koji način odale poštu za patnje". Predstavnice te organizacije su delili građanima i građankama bele trake kao simbol obeležavanja jedne etničke ili religijske grupe u ratu.

Aktivistkinja NVO Žene u crnom Staša Zajović kazala je novinarima da je skup organizovan u znak sećanja na „masovno istrebljenje ljudi nesrpskog imena“, ali i protiv progona ljudi drugačijeg imena i fašizma. „Ovo je krik protiv ravnodušnosti i poziv na solidarnost. Mi ovim želimo da podstaknemo saosećanje ljudi u ovom gradu, jer vlasti i institucije rade sve da organizuju zaborav zločina“, kazala je Zajovićeva.

„Ove trake bismo mogli da nosimo i zbog položaja Roma u Srbiji i totalnog društvenog aparthejda u kome žive. To je matrica koja se nastavlja od devedesetih i koju svakodnevno živimo. Ukoliko ne poštujemo žrtve iz 1992. godine, večno ćemo živeti u Srebrenici ili Omarskoj“, kaže Zajović.

“Mislím da bi redovno prenošenje suđenja Ratku Mladiću na srbijanskom javnom servisu moglo da doprinese podizanju svesti ljudi o odgovornosti države Srbije tokom agresije na BiH. Međutim, ne očekujem rezultate ako se to desi pod pritiskom međunarodne zajednice. Dominantno raspoloženje u društvu može promeniti samo duboko preispitivanje na svim nivoima“, istakla je Zajović.

O tome šta se događalo u Prijedoru, da se u tom etnički mešovitom bosanskom gradiću ponovila sramna istorija 63 godine od početka nacističkog genocida nad Jevrejima - obeležavanja nekoga samo zato što je druge nacionalnosti i vere, zato nepoželjan i određen za progon i istrebljenje, i danas se u Srbiji malo zna. Ako se i zna, o tome se ne govori.

„Taj 31. maj je bio početak kampanje istrebljenja sa masovnim egzekucijama, koncentracionim logorima, silovanjima i drugim zločinima, čiji je ishod uklanjanje 94% bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata sa teritorije opštine Prijedor. Ovo je prvi put od 1939. i nacističkog proglašenja po kojem su poljski Jevreji morali nositi bele trake sa plavom Davidovom zvijezdom oko rukava, da su članovi jedne etničke ili religijske grupe na ovaj način obilježeni za istrebljenje. Članovi Evropske posmatračke misije su posvjedočili da su čak u avgustu 1992. tokom posjete selima oko Prijedora u kojima su živjeli i Srbi i Muslimani vidjeli bijele zastave na muslimanskim kućama da bi se mogle razlikovati od srpskih. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je rezultat kampanje progona nesrpskog stanovništva koja je uslijedila uporedio sa genocidom. Na hiljade ljudi je ubijeno, zatočeno, mučeno, deportovano ili silovano i Prijedor kao zajednica se promijenio zauvijek. Danas Bosna i Hercegovina funkcioniše na osnovama mirovnog sporazuma potpisanog 1995. po kojem je Prijedor završio u Republici Srpskoj. Opštinske vlasti u Prijedoru do današnjeg dana nisu žrtvama ove genocidne kampanje na bilo koji način odali počtu za patnje kroz koje su prošli. Gradonačelnik Marko Pavić i lokalne vlasti odbijaju javno priznati da su zločini počinjeni u Prijedoru, uprkos brojnim presudama međunarodnih i lokalnih sudova. Podizanje spomenika u spomen prijedorskim žrtvama

u gradu nije dozvoljen, a pristup mjestima zločina onemogućuju mnogi uključujući i Acelor-Mittal, kompaniju koja je danas vlasnik lokacije na kojoj se nalazio zloglasni logor Omarska", kaže se u zajedničkom saopštenju četiri nevladine organizacije – tri iz BiH i Žena u crnom iz Srbije.

Cilj bijelih traka i bijelih čaršava na prozorima je podizanje svijesti o borbi za dostojanstvo miliona žrtava masovnih zločina i nepravde - od Prijedora do Johannesburga, od Džakarte do Lime, glas protiv poricanja istine o zločinima počinjenih zbog rasne, etničke pripadnosti ili političkih uvjerenja žrtava. „Gdje god se nalazili, trideset prvog maja stavite bijelu traku oko ruke i barem na deset minuta istaknite bijeli čarsaf na prozor! Dajte do znanja žrtvama u Prijedoru i širom svijeta da nisu same", kaže se u saopštenju četiri organizacije.

Krivica petogodišnje Refike

Najstarija je imala 91 godinu... Bačić Refika, pet godina. Dženanović Maida, 17 godina. Dženanović Azema, 60 godina. Džolić Naila, 53 godine. Ećimović Marija, 59 godina. Marjan Danica, 37 godina. Forić Đula, 77 godina. Softić Halida, 18 godina... su samo neka od imena 266 žena, pročitanih 24. maja na mirovnoj akciji Žena u crnom na beogradskom Trgu Republike u znak sećanja na 20. godišnjicu početka srpske agresije na suverenu Bosnu i Hercegovinu te na žene, žrtve zločina. Tokom dvočasovnog performansa aktivistkinje su čitale imena žena ubijenih u Prijedoru, i za svaku od njih na belo platno stavile crvenu ružu. „Zuhra" je najčešće ime sa tužnog spiska.

Mirovna akcija "Zločini nad ženama u ratu u Bosni i Hercegovini – pamtimo" organizovana je uz podršku Rekonstrukcije ženski fond i ACT Women. To je bio njihov doprinos 24. maju - Međunarodnom danu ženskih akcija za mir i razoružanje.

Kako je saopšteno uoči akcije, ona je trebalo da podseti na razmere zločina nad ženama. „Silovanja je bilo na svim stranama u sukobu. Masovna sistematska silovanja žena tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu su bila akt muškog nasilja nad ženama, ali i akt etničkog čišćenja, ratnog plena i teritorijalne ekspanzije. Među silovanim ženama najviše je bilo Bošnjakinja, a među počiniocima je najviše bilo Srba. Samo u regiji Prijedor ubijeno je 266 žena, od toga deset devojčica, a još uvek se kao nestale vodi 107 žena. Seksualni zločini su tokom istorije bili neimenovani i nekažnjeni, i samo zahvaljujući solidarnim koalicijama feministkinja i pravnih ekspertkinja, ovi zločini postaju deo međunarodnog i nacionalnog zakonodavstva. Nikada nećemo prestati da tražimo prostore za glasove žena koje su preživele seksualno nasilje u ratu. Nikada nećemo prestati da zahtevamo pravdu za žrtve seksualnih zločina nad ženama i u ratu i u miru. Zahtevamo da se kazne svi odgovorni za masovna sistematska silovanja i ubistva u logorima smrti u opštini Prijedor (Omarska, Keraterm, Trnopolje); da država Srbija striktno poštuje teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine i ne podržava politiku Milorada Dodika koja ugrožava mir i bezbednost u Bosni i Hercegovini; da institucije države Srbije prestanu sa negiranjem, relativizovanjem zločina počinjenih u naše ime, čime će konačno uvažiti dostojanstvo žrtava. Smatramo da ove obaveze država Srbija mora da ispuni kako bi se zadovoljile istina i pravda. To je pre svega naša odgovornost prema žrtvama zločina počinjenih u naše ime. Ovom akcijom nastavljamo da se borimo protiv zaborava koji preovladava u Srbiji, gradimo kulturu sećanja, čime takođe doprinosimo dobrosusedskim odnosima i miru u regiji", rečeno je u saopštenju Žena u crnom koje je emitovano 23. maja.

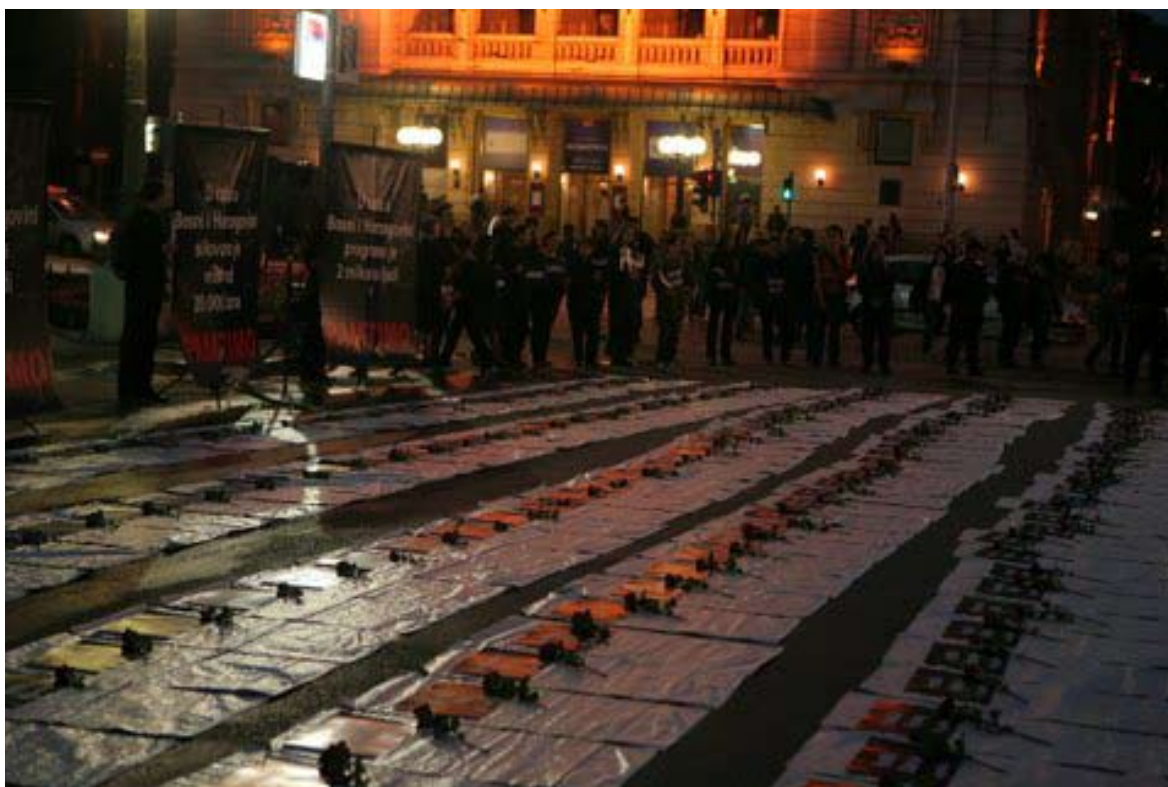
Bilo je zamišljeno da se identičan performans istovremeno održi u Prijedoru, gde je od '91. do '95. ubijeno 5.209 građanki i građana, ali banjalučke vlasti nisu dozvolile skup. Organizatori skupa u BiH su bili Udruženje logoraša "Prijedor 92", Udruženje logoraša Kozarac, Udruženje Prijedorčanki "Izvor", Udruženje građana "Optimisti 2004", Udruženje žena "Srcem do mira", Udruženje žena "Mostovi prijateljstva", Udruženje građana "Behar", Udruženje za povratak u dolinu rijeke Sane "Hrvatski dom".

Na zabranu komemorativnog skupa Žene u crnom reagovala su saopštenjem: „Izražavamo ogorčenost krajnje okrutnim i nečovječnim postupkom kojim se vređa dostojanstvo žrtava zločina počinjenih u naše ime. Ovom zabranom vlasti Republike Srpske hoće da izbrišu sećanje na genocid, što je nastavak iste politike iz devedesetih na kojoj je napravljena Republika Srpska, politike etničkog čišćenja i genocida, kada su građani i građanke Prijedora i regije bili proterivani, mučeni ubijani, samo zato što su drugačijeg imena“.

Za genocid u Srebrenici pred Haškim tribunalom osuđeni su: Krstić, Jokić, Blagojević, Popović, Beara, dok se Radovanu Karadžiću i Ratku Mladiću sud i za genocid u osam opština u Bosni i Hercegovini, među kojima je Prijedor.

Staša Zajović iz Žena u crnom smatra da je ovo "dokaz kontinuiteta politike etničkog čišćenja i genocida, na kojoj je nastala Republika Srpska. To je strašno ponižavajuće, zajedno sa činjenicom da bošnjačko stanovništvo ne može da ode makar jednom godišnje u logor Omarska. To je ponižavanje i samog pojma smrti. Postoji totalna disproporcija između prostora koji se pruža dželatima i prostora, čak i onog najmanjeg, koji se zabranjuje žrtvama. Reč je nastavku genocidne politike“.

Kao i obično, na skupu u Beogradu je bilo mnoštvo policajaca i malo izveštača. Građani i građanke su prolazili, neki su tu stajali sa slušalicama na ušima, neki su lizali sladoled. Gotovo svi su

bili nezainteresovani, ili upadljivo nezainteresovani. Neki su se smejali, neki su se osmehivali. Došla je gospođa sa buketom belih kala. Nećkala se, a onda je predala buket koji je položen ispod spiska o 20.000 silovanih žena i devojaka u BiH. Gospođa se zove Borka Božović i istoričarka je umetnosti. Hvala joj što je bar ona pokazala bolje lice Beograda.

Stariji prolaznik je uz psovku dobacio: "Što ne pročitate i nekog Srbina!" Još stariji je optužio dve prijateljice Žena u crnom da su „muslimanke“. Zajovićeva to komentariše činjenicom da zvanični Beograd i većina medija, prećutkuju zločine Srbije. "U Srbiji je moralni, vrednosni i estetski poremećaj koji lišava Beograd statusa postgenocidnog grada. Kulturna i politička javnost mora da se zapita kako smo došli do ovakvog stanja, a ne da se šokira činjenicom da je na vlast došao Tomislav Nikolić. On je samo tehnička konsekvencija takvog sistema mišljenja", konstatuje Zajović.

Prema rečima Zajović, Beograd je na saradnju sa Haškim tribunalom gledao isključivo kao na "birokratsku stvar. O Hagu su govorili kao o nečemu s čim su završili kad su isporučili Gorana Hadžića. Oni misle da su to paketi, ali ti paketi se vraćaju i to se vidi u činjenici da je većina ljudi glasala za osobu koja je simbol zločina iz devedesetih. Kako je rekao Breht: Ne možeš graditi novu kuću, ako prethodno ne očistiš ruševine u podrumu stare", kaže Zajović.

Višegrad – postoje samo žrtve i zločinci

Predstavnice i predstavnici Mreže Žena u crnom Srbije sa crnogorskim NVO Anima (Kotor) i Bonafide (Pljevlja) su 26. maja prisustvovala obeležavanju dvadesetogodišnjice zločina nad bošnjačkim civilima u Višegradu 1992. Nekoliko hiljada ljudi okupilo se na groblju Stratište u Višegradu, na sahrani posmrtnih ostataka 66 Muslimana koje su snage bosanskih Srba ubile i bacile u Drinu 1992. godine. Hasida Ohranović je ubijena u 86. godini, a ubijena su i deca stara četiri i šest godina. U reku Drinu bačeno je 3.000 ruža, od toga 130 belih, koliko je ubijeno dece u Višegradu. Nakon ukopa, otkriveno je spomen-obeležje žrtvama. Posmrtni ostaci žrtava nađeni su pre dve godine, kada je delimično ispražnjeno jezero Perućac, radi popravke brane. Na području Višegrada su srpske snage ubile nekoliko hiljada civila i njihova tela bacile u Drinu ili ih sahranile u masovnim grobnicama.

„Upravo sam se vratila iz zločinackog grada Višegrada. Zločinački grad ima i zločinačku ulicu, ulicu Užičkog korpusa. Na kraju zločinačke ulice nalazi se mezarje gde je ukopano 66 nedužnih građana Višegrada, od 3.000 nestalih. Na drugom kraju te iste strašne ulice vilo se kolo i zločinci su obeležavali svoju pobedu. Najteže mi je bilo kada je vodu spuštana kolvka sa ružama za ubijenu decu. Nismo smeje prespavati u Višegradu. Neizbrisiv je utisak kako smo dočekane i ispraćene uz obavezno pakovanje hrane - za usput", utisak je Mare Bašić, koja je sa Ženama u crnom bila u Višegradu.

„U aprilu 1992. počela je srpska agresija na Višegrad, koju je predvodio Užički korpus Jugoslovenske narodne armije. Tokom agresije u opštini Višegrad 3.000 ljudi je ubijeno, a celokupno bošnjačko stanovništvo je izloženo državno organizovanom progonu, zatvaranju, mučenju, ponižavanju... Dokaz o direktnoj odgovornosti Srbije za zločine u Višegradu je nedavno otkriće masovne grobnice u jezeru Perućac. Ceo grad je pretvoren u poprište zločina. Na mostu preko Drine civili – od beba do starica od sto godina su mučeni, ubijani i bacani u reku; u kući Mehe Aljića je spaljeno

60 ljudi 27. juna 1992. Jedina preživela lomaču, Zehra Turjačanin, svedočila je u Haškom tribunalu u procesu protiv ratnih zločinaca Milana i Sredoja Lukića. U kući Adema Omeragića je živo spaljeno 59 ljudi, 14. juna 1992. Najmlađa žrtva bila je beba stara dva dana koja nije imala ni ime, iz porodice Kurspahića. Hotel Vilina Vlas je mesto masovnog sistematskog seksualnog zločina nad više od 200 žena. U ovom hotelu, glavnom štabu Milana Lukića (pripadnik Višegradske brigade Vojske Republike Srpske), žene su bile seksualne robinje srpskih vojnika. Silovane su žene svih godišta, uključujući devojčice. Neke od njih su izvršile samoubistvo, a svega 30 je preživelo. Posle Foče, Višegrad je mesto najvećeg broja silovanja žena bošnjačkog imena i upisao se u sramnu mapu femicida – masovnog ubijanja žena“, kaže se u saopštenju Žena u crnom, Anime i Bonafide.

U saopštenju se zaključuje: „Nikada nećemo prestati da tražimo prostore za glasove žena koje su preživele seksualno nasilje u ratu. Nikada nećemo prestati da zahtevamo pravdu za žrtve seksualnih zločina nad ženama i u ratu i u miru“.

Za zločine u Višegradu pred Haškim tribunalom osuđeni su Milan Lukić na doživotni zatvor, Sredoje Lukić na 30 godina zatvora, Mitar Vasiljević na 20 godina zatvora. Nijedan nije optužen za zločin silovanja kao taktiku rata.

Pred sudovima u BiH za zločine u Višegradu osuđeni su: Željko Lelek, na 14 godina, Momir Savić, na 17 godina, Novo Rajak, na 14 godina, Nenad Tanasković, na 8 godina zatvora. Samo je jedan - Boban Šimšić osuđen za ratni zločin silovanja na 14 godina zatvora.

Na Drini ćuprija 2012.

Prvi put sam ove godine otišla u Bosnu, na mesto zločina. Nekada se putem od Bajine Bašte do Višegrada išlo na najlepše školske ekskurzije, radovali smo se putu u Bosnu. Toliko ljudi na višegradskom groblju. Žene uvijene maramama. Organizatori nude i nama, Staša kaže: "Mi ne stavljamo marame. Mi nosimo crno. Po tome nas prepoznaju, po tome znaju da smo došle iz Srbije, iz Beograda". Po ko zna koji put Staša daje izjave za bosanske i svetske medije. Morate uvek da kažete nešto novo, ali i da pošaljete istu poruku onima koji gledaju ili slušaju. Nije to lako kad vam se u grlu skuplja grudva. Nema nikoga iz Srbije, nema RTS-a, javnog servisa, B92... Vest nije zanimljiva, slika je suviše tegobna a muzika tužna, nerazumljiva. Žene i muškarci prilaze, zahvaljuju, čuju se lične tragedije...

Otkriva se spomenik žrtvama povodom 20 godina stradanja. Na belom obelisku je izvod iz Kur'ana: "Ko ubije onog koji ubio nije/Ili nereda na zemlji činio nije/Kao da je poubijao ljude sve“

Preko mikrofona se čitaju imena onih koji se sahranjuju, a potom imena svih žrtava iz Višegrada. Kiša rominja, otvaramo kišobrane. Spiker moli da se ostane dok se ne iščitaju sva imena. Na ulaznom stepeništu kuće na čošku sedi čovek. Tražim da malo sednem. Počinjemo razgovor o kiši, lošem vremenu, maju. Slede uzajamna pitanja odakle dolazimo? Odgovaram: „Iz Srbije“ (nikada mi nije bilo teže da odgovorim na to pitanje). On živi u Nemačkoj. Dovezao jarana da ukopa oca. Pre rata živeo u Rogatici, „Srbi i Muslimani zajedno, niko nikog nije dirao“, kaže. "Odjednom su neki došli, tako je počelo". Pitam ima li ovde još muslimanskog stanovništva. Kaže „nema“. Nema ni u Rogatici, samo stari, koji nisu imali gde, ili žele da umru tu gde su rođeni. Njegov otac tražio je da

ga sahrani u Rogatici. Taj grob je jedino što ga vezuje za Rogaticu. U Rogatici su ostali Srbi, ali sada i oni odlaze. Kaže, siromaštvo ih tera, beda, sve je uništeno u gradu.

Višegrad je mrtav grad, gotovo sablasan. Kuće sa još vidljivim tragovima rata, sive fasade, tu i tamo poneko viri kroz prozor, na terasi sede dvojica staraca. Rat je ovde vreme u kome se sve završava i vreme u kome sve počinje. Linija preseka. Na Srbe i Muslimane, na civile i vojsku, na bebe i bebe koje su bačene u reku, na preživjele i mrtve, na nađene i nenađene, na one koji danas odlaze na groblje i one koji odlaze na trg, samo par stotina metara dalje.

Ne mogu da verujem da niko od Srba iz Višegrada nije došao na groblje. Ni iz Republike Srpske. Makar to bila čista kurtoazija i udovoljavanje željama stranaca koji u svoj mandat knjiže kao poen „rad na pomirenju“. To mi je neverovatno. U Srbiji, kad umre komšija sa kojim ste se ceo život sudili, svađali i kleli, odete, izjavite saučešće i zapalite sveću. Ovde niko ne odlazi na groblje komšija, čak ni posle 20 godina.

Priča čovek da ima malu firmu u Nemačkoj, i da mu je najbolji radnik Srbin iz Višegrada. Često pričaju o ratu. Srbin kaže: „Nije tako bilo.“ „Nisam verovao za Srebrenicu, mislio sam, preteruju... odveo sam jarana da pokopa svoje mrtve u Potočare; njih 26, cela familija, sve muško; kad vidiš da nema ni jedno muško da baci zemlju na sanduk, znaš da je to sve pobijeno. Kod nas žene ne idu na groblje, osim kad je ovo kao danas“. Pitam zašto: „Zato što su žene osjetljivije, teško to podnose, i bolje je što ne idu“. Kome je trebao ovaj rat, zajedno se pitamo ja i čovek iz Rogatice, pa iz Minhena. Pričamo već sat kao da se odlično znamo, a još ni ime jedno drugom nismo rekli. Važno je da znamo koliko smo stari u odnosu na rat, to je sve što nam je potrebno od „ličnih podataka“.

Sa razglasa se poziva da se krene ka starom drinskom mostu, kiša i dalje pomalo pada... „Izgubiću moje žene“ kažem, tražeći pogledom Stašin ranac i ljubičasti kišobran. „Ja ću da te vozim za Leskovac, nije to daleko“, kaže čovek iz Rogatice. „Mogao bi da mi pošalješ Kur’an“, pišem adresu na istrgnutom listu iz beležnice Žena u crnom. „Hoću sigurno, poslaću ti. Ja sam Asim“, reče on. „Ja sam Jelena“, rekoh i otrčah. I da nismo rekli imena, potpuno smo se prepoznali, kao da se znamo sto godina. Imena su nebitna.

Kolona kreće ka mostu, poneki Višegrađanin viri kroz prozor, u kafiću samo par mladih. Prave se da ne vide kolonu. Vlasnik kafića sklanja prostirke sa stolica, kako nailazi kolona, valjda zbog kiše. Palo mi je na pamet da ih sklanja da na te stolice niko ne bi seo od nas iz kolone. Dve devojke šetaju doterane, našminkane, nasmejane. I one se prave da ne vide kolonu. Gde je elementarna kultura, poštovanje prema nevino stradalom? Ti mladi koje sam tamo videla možda se nisu ni rodili u vreme kad se zločin nad muslimanima desio, imaju manje od 20 godina, a potpuno su neosetljivi za patnju oko sebe. To me užasno plaši.

Most na Drini pod zaštitom UNESCO-a. Na mostu crvene marame, na svakoj od njih ruže, 3.000 ukupno, bela kolvka s belim cvećem i 128 srca, spremna da se spusti u Drinu, za decu koju je reka progutala. Kratka ceremonija. Staša, koja retko plače pred drugima, zaplakala je, zamolila za oproštaj. Pomislih, strašno je da jedna žena nosi na svojim leđima toliki teret odgovornosti za toliko zla, da ona jedina, pred nekoliko hiljada ojađenih muškaraca, žena, dece kaže: „Oprostite nam“. Ona moli za oproštaj za svih nas, za one koji ne znaju ni danas šta se desilo u Višegradu, za one koji danju rade po 12 sati a uveče sede pred TV-om i gledaju „Grand“, misleći da uvek može gore, ali i

za one koji ovih dana vode žestoke bitke oko fotelja, ministarskih i mesta u upravnim odborima, za koje je to pitanje života i smrti. Vidim da ljudi prihvataju samo naše prisustvo kao lek za dušu, pored sveg tog bola koji ih je snašao zbog gubitaka bliskih. Kako li bi tek bilo kada bi nas bilo više? Bilo bi lakše i nama i njima. Kad bi, na primer, došlo nekoliko autobusa srednjoškolaca i srednjoškolki, ili običnih ljudi, radnika, seljaka. Mora nas biti više. Pokazati ljudskost, sapatništvo, stid zbog nedela počinjenih u ime Srba, učinilo bi da ovi napaćeni ljudi makar malo osete svoj bol lakšim, a da mi osetimo da nismo tako dobri i u pravu kako inače mislimo o sebi. Da priznamo da postoji jedna istina. Da ne živimo u zabludama serviranim preko TV ekrana i nakon 20 godina. Mi nismo samo objekti, mi smo i subjekti te istorije. Ne treba se praviti da stvari ne postoje, treba im pogledati u oči. Inače će one, sakrivene pod tepihom, uništiti svaki temelj koji postavimo. Premali je Balkan za međusobno ignorisanje, pretesan.

Vraćam se preko Čačka. U Čačku radnje sa svetskim brendovima, na trgu bina, deca voze autiće, mame trče za njima, prodaju se kokice i palačinke. U Višegradu nema dece. Na trgu bista srpskog vojnika, sa vencima svežeg cveća. Dečju ciku ne može da zameni nikakva bista, nikakav vojnik. Suprotnost između života i smrti, dobra i zla, tuge i radosti, Višegrada i Čačka.

Pre puta za Višegrad mislila sam da ću to teško podneti. Moja je obaveza kao građanke, kao žene, kao ljudskog bića da tamo odem. Drago mi je što sam bila tamo. Jedno je čitati novine, presude, a sasvim drugo gledati ljude u oči, preuzeti makar deo tuge iz njihovih očiju. Tuga oplemenjuje.

Jelena Cakić

Sramna revizija istorije

“Sudska rehabilitacija Dragoljuba Draže Mihailovića je skandalozna i sramna. Radi se o reviziji i falsifikovanju istorije koja je započela donošenjem Zakona o izjednačavanju četnika i partizana iz 2005, potom Zakona o rehabilitaciji iz 2006. godine, a treba da bude krunisana rehabilitacijom Draže Mihailovića. Nema sumnje da su argumenti bili ideološki i da se radilo o političkoj odluci stranaka na vlasti. Stoga se može govoriti da je postupak rehabilitacije bio potez državne politike i desničarske ideologije”, ističe se u saopštenju Žena u crnom 10. maja.

Za Žene u crnom “rehabilitacija ratnog zločinca Mihailovića i četničkog pokreta pre svega predstavlja gaženje integriteta žrtava četničkih zločina tokom Drugog svetskog rata, ali i tokom ratova devedesetih godina prošlog veka, kada su u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i drugde vršeni masovni zločini inspirisani četničkom ideologijom i praksom. “Rehabilitacija, takođe, ugrožava regionalnu stabilnost i suprotna je navodnim namerama vlasti u Srbiji da gradi dobre odnose sa susednim državama koje su u prošlosti bile žrtve te ideologije. Ona šteti ugledu Srbije i onemogućava postizanje pravednog mira u regionu. Nedavni opšti izbori u Srbiji dovode na vlast gotovo iste partije koje su pre nekoliko godina glasale za Zakon o rehabilitaciji, a pre nekoliko meseci i za amandmane zakona. Ukoliko se posle izbora nastavi sa rehabilitacijom notornog zločinca i četništva, biće to nedvosmislen dokaz da je na delu kontinuitet nacionalističke i desničarske politike, koja i dalje ponižava nevine žrtve, normalizuje zločine i afirmiše fašizam. Protestnim okupljanjem pred sudom, Žene u crnom pozivaju vlasti da prekinu rehabilitaciju zločinačkih ideologija i da ne dopuste tu strašnu

pogrešku, koja će produbiti međusobno nepoverenje u regionu i biti povod za nove nesporazume, sukobe i mržnju”, zaključuje se u saopštenju.

Ravna gora u Beogradu

Žene u crnom su 11. maja pred Trećim opštinskim sudom u Beogradu nastavile protest zbog rehabilitacije četničkog komandanta Draže Mihailovića pod sloganom „Stop rehabilitaciji”. Pre početka suđenja pred sudom je već bila gomila četnika, sa četničkim obeležjima i sa transparentima. Kordon policajaca razdvajao ih je od aktivistkinja i aktivista Žena u crnom. Pedesetak pristalica četničkog pokreta su podršku rehabilitaciji ratnog zločinca izražavali pevajući četničke pesme iz sveg glasa. Veoma neuredni i neurbani. Gomilu je predvodio vođa Obraza Mladen Obradović, koji je predvodio i fašistički “koncert” sa rikanjem: „Od Topole pa do Ravne gore”. Bilo je povika: „Žene u crnom šiptarske kurve”, „Jebo vas Tači”, „Koliko ste dobili dolara za ovo, narkomanke”, „Gde vam je Tito. Sad je u Belom dvoru kralj”. „Koja hoće nek se javi, ja ću joj vezati oko vrata crvenu maramu (čitaj omču)”. Skandiranje Radovanu Karadžiću, daleko manje Ratku Mladiću, zatim „Tadiću ustašo”, „Narkomanke gde vam je Čeda” Neko im je na to uzvratio: „Čeda je vaš”. Opšta pometnja, ostali su zbunjeni par minuta pa su nastavili: „Pravoslavna Srbija Srbima”, „Srbija i Rusija - pravoslavna unija”, „Bando crvena”, „Ustaše”, „Šiptari”, „Balije”, „Pederi”...

Pored pripadnica Žena u crnom stajali su i antifašisti, došli su momci iz bosanskog Srebrenika i Brčkog. Poranili su da bi stigli. Nažalost opet su fašisti bili daleko brojniji. Zahvaljujući momcima iz antifašističkog pokreta osećala sam se sigurnije. Na skupu je bio i kelner iz Nove Pazove, Mirko Jović, vođa paramilitarne jedinice “Beli orlovi” koja se borila u ratovima devedesetih. Dakle, sve je kao 1990. Skup je trajao oko jedan sat. Žene u crnom su držale transparente “Stop rehabilitaciji”, “Rehabilitacija zločina je saučesništvo”.

Zapisala Mara Bašić

Poricanje je srpska reč za genocid

U Brčkom je 6. maja bila promocija knjige „Taj maj 92” Edvina Ćudića, čiji je otac ubijen u logoru Luka. Na promociji su govorili autor, novinarka Federalnog radija iz Sarajeva Irena Antić i Miloš Urošević, aktivista Žena u crnom uz Beograda.

Urošević je na početku citirao napomenu Hane Arent: “Ne postoje crne rupe zaborava. Ništa ljudsko nije toliko savršeno, a na svetu jednostavno ima previše ljudi da bi zaborav bio moguć. Jedan čovek će uvek preživeti da priča”.

„Ova knjiga, koja razbija tišinu poricanja o zločinima počinjenim u naše ime, je priča o Edhemu (Ekremu) Ćudiću, koju je ispričao njegov sin Edvin. Edvin je bio dete kada su srpski vojnici u logoru Luka ubili njegovog oca. Edvin još traga za posmrtnim ostacima svog oca. Edvin je jedan od onih retkih ljudi koji pišu da bi preživeli kao pisci i kao ljudi; za njih je to jedno.

Pravo na istinu za Edvina jeste „historija traganja za najmilijim”. Edvin nas, koji dolazimo iz

agresorske države Srbije, pita: „Je li čovjek zaslužio da bude ubijen zbog imena, i da bude pokopan kao pas u masovnu grobnicu?“

Mi, koji dolazimo iz agresorske države mu dugujemo odgovor. Osećamo stid. To je prvi korak koji nas vodi suočavanju sa zločinima počinjenim u naše ime. Drugi korak je osećaj krivice. Treći korak je kada preuzmemo odgovornost za odnos prema nasleđu zločinačke prošlosti političke zajednice čiji smo deo. Nas, ljude koji dolazimo iz agresorske države gledaju bezbrojne očne duplje žrtava zločina počinjenih u naše ime“.

Urošević je nastavio: „Prema podacima Ujedinjenih nacija, srpske agresorske snage su tokom maja i juna 1992. u logoru Luka ubile između 2.000 i 3.000 bošnjačkih civila iz Brčkog. Nacisti su u koncentracionim logorima ubili šest miliona Jevreja, Roma, homoseksualaca i one koji su proglasili drugima, pa neprijateljima. Ubice su bile oslobođene bremena izbora. Obezličavali su proces ubijanja. Dehumanizovali su drugog i doprineli psihološkom distanciranju koje im je omogućilo da ubijaju. I Nemci i Srbi su postali počinioći“.

Urošević podseća: „Edvin nam priča o Brčkom u ratu - „Goran Jelisić – srpski Adolf (komandant logora). Svakog dana ubijao je bošnjačke civile rečima: „U Brčko sam došao da bih ubijao Muslimane“. Monika Ilić Simonović – devojka „srpskog Adolfa“. Ratna zločinka koja je bošnjačkim civilima u logoru razbijenom flašom parala utrobu jeste oličenje nacistkinje Ilze Koh, koja je prošla put od Saksenhauzena, preko Buhenvalda do Majdaneka. Zvali su je „veštica iz Buhenvalda“, jer je pravila predmete od kože mrtvih Jevreja.

U drugom delu knjige Edvin piše o zločinima srpskih oružanih formacija širom Bosne i Hercegovine, krvavom putu genocida. Zločine Ajhmana i Srba legalizovala je država. Opseg ubijanja zamagljivao je njihovo sećanje na pojedinačne masakre. Obični Nemci/obični Srbi su lako postajali genocidne ubice i to su radili iako nisu morali. Nemci ili Srbi su mogli reći „ne“ masovnom ubijanju. I jedni i drugi su odabrali da kažu „da“.

Edvin dokumentuje istoriju ratnih zločina: Višegrad: Pionirska/Bikavac: Srbi su u Višegradu na lomačama palili žive Bošnjake, a po kesama nosili njihove oči. Na dan Svete Trojice, zapaljeni su bošnjački civili u Pionirskoj ulici. Beba stara dva dana, iz porodice Kurspahić, u trenutku kada su je Srbi živu zapalili nije imala ni ime. Na Vidovdan, Srbi su upalili još jednu lomaču na Bikavcu. Zehra Turjačanin, jedina preživela lomaču, pred Haškim tribunalom na pitanje zašto govori na francuskom, odgovara: „Da zaboravim“.

U Foči srpska orgija masovnih silovanja bošnjačkih žena. U presudi „fočanskoj trojci“ sudsko veće je utvrdilo, da je „silovanje korišćeno kao metoda rata i imalo etničku pozadinu.“

Prijedorski logori smrti (Omarska, Keraterm, Trnopolje, Manjača) su slika nacističkih logora smrti. Za Edvina, Omarska je eho Aušvica. Mi, u postkonfliktnim društvima živimo u tišini/u ćutanju o počinjenim zločinima. Žrtve razbijaju tišinu poricanja počinilaca.

Edvin poručuje: „Na genocidu ne radi jedna osoba, ili pak jedna grupa, na njemu radi cijela jedna država, jedna nacija, planira se strategija uništenja jednog naroda. Na vrhu ovakve politike nalazi se vođa, a u sprovođenju plana jedna partija. Razlika između genocida i holokausta je samo u jednoj činjenici, a to je namjena: cilj nacističke njemačke politike bio je uništenje jevrejskog naroda

na cijelom svijetu, a cilj srpskog nacionalizma bio je uništenje bosanskih muslimana na teritoriju Bosne i Hercegovine... Genocid je dokazan i on mora biti procesuiran."

Primo Levi, jedan od preživjelih iz Aušvica, poručuje svima nama: „Ne moramo da razumemo, ali imamo obavezu da pamtimo“, zaključio je Urošević.

Pod zastavom od duge

Dan borbe protiv homofobije obeležen je 17. maja u beogradskoj Knez Mihailovoj ulici. Aktivisti „Labrisa“ i „Žena u crnom“ delili su knjige o LGBT populaciji i poruke tolerancije na šarenim papirićima. Skup od oko 30 članova „Labrisa“ i „Žena u crnom“ obezbeđivalo je isto toliko policajaca. Nije bilo jasnih oznaka da se radi o LGBT populaciji, pa su Beograđani u prvi mah bez predrasuda prilazili štandu u želji da se raspitaju i uzmu besplatne knjige. Mladići i devojke su kod "Ruskog cara" delili flajere, a po reakcijama pojedinih Beograđana na reči „gej“ i „lezbejka“ moglo se zaključiti da nisu otvoreni za drugačije poglede. Bilo je i onih koji su se krstili. Ali, bilo je i građana koji su imali dodatna pitanja i bez ustručavanja prilazili devojka.

„Jedna devojka je prišla, shvatila o čemu se radi i otišla. I to je u redu. Opet, muškarac posle nje je uzeo kontakt naše organizacije“, kaže jedna od organizatorke.

Jedna od aktivistkinja je, govoreći o tome koliko su LGBT osobe diskriminirane u Srbiji, rekla da je skup prošao „odlično“, jer „nisu dobili batine, niti ih je neko vređao“. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Nevena Petrušić je iz svoje kancelarije spustila platno duginih boja i pokazala da podržava LGBT osobe, a isto su uradili i na zgradi zaštitnika građana i Domu omladine.

Ni kazne ni naknade

„Žene u crnom“ pozvale su 6. maja vlasti u Srbiji da upute izvinjenje Hrvatima koje su tog dana pre 20 godina prognani iz sremskog sela Hrtkovci. One su zahtevale da Srbija počne da im vraća otetu imovinu.

Žene u crnom zatražile su u saopštenju za javnost da najviši državni funkcioneri javno saopšte istinu o broju proteranih Hrvata i okolnostima koje su pratile taj sramni čin. "Dve decenije nakon početka te nepodnošljive sramote za jedan narod, u Srbiji smo suočeni sa ignorisanjem činjenice da je etničko čišćenje sprovedeno na teritoriji države u kojoj nije bilo ratnih dejstava", navodi se u saopštenju.

Dodaje se da nijedan od učesnika iseljavanja Hrvata nije odgovarao pred domaćim sudovima, a da se prema verodostojnim procenama iz Srbije tokom poslednjih ratova iselilo gotovo 30.000 ljudi.

Veliki broj građana hrvatske nacionalnosti ostao je bez svoje imovine, a nijedan zahtev za povraćaj prognanih, država Srbija nije rešila, piše u saopštenju.

Žensko nasleđe

U Dubrovniku je od 21. do 25. maja održan kurs "Women's Heritage: untitled - Feminism in a transnational perspective", koji se ove godine posvetio dekonstrukciji i feminističkoj kritici koncepta baštine/nasleđa, mapiranju i čuvanju ženskog/ feminističkog/kvir nasleđa, novim oblicima feminističke politike sećanja, povećanjem vidljivosti iskustava LGBTIQ osoba i prevođenjem njihovog iskustva u dominantne narative.

Čak ni feminističke organizacije ne beleže uvek svoju istoriju, pa se učešće žena u političkim i društvenim promenama često ne vidi. Ideja kursa je da, iz feminističkog ugla, istraži moguće načine dokumentovanja i pamćenja ženskih života, emocija, sećanja i iskustava, stvaranjem nasleđa koje je oslobođeno patrijarhalne politike sećanja.

Kurs, koji je organizovao Centar za ženske studije iz Zagreba, je deo regionalnog projekta "Žensko nasleđe: doprinos jednakosti u kulturnim politikama" u kojem učestvuju Centar za ženske studije (Zagreb), Žene u crnom (Beograd), Srpski kulturni centar Danilo Kiš (Ljubljana), Centar za savremenu umjetnost (Sarajevo) i Casa internazionale delle donne di Trieste (Trst).

Žene u crnom, u okviru ovog projekta, rade na feminističkom mapiranju Srbije, istorijskom istraživanju u Bajinoj Bašti, Beogradu, Leskovcu, Užicu i Vlasotincu. Cilj je upisivanje izbrisanih iskustava žena u istoriju prostora u kojima su živele. Istražujući živote pojedinki, organizacija i feminističke štampe, želimo da promovišemo i revalorizujemo iskustvo i doprinos zaboravljenih antifašistkinja, feministkinja, umetnica, aktivistkinja i drugih, i da istražimo njihovu istoriju i sećanja.

Projekt finansira Evropska komisija, a aktivnosti Žena u crnom finansira i Global Fund for Women.

III Iskustva iz sveta

Prvi šef države osuđen za silovanje u ratu

Prvi puta u istoriji je bivši šef države proglašen krivim za silovanje i seksualno nasilje za vreme sukoba. To je bilo 26. aprila kada je bivši predsednik Liberije Čarls Tejlor (Charles Taylor) proglašen krivim za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti u vreme rata u Sijera Leoneu (Sierra Leone).

„Mnogo Liberijaca će osetiti olakšanje nakon presude. Naročito politički establišment, na čelu sa predsednicom Elen Džonson Sirlif (Ellen Johnson Sirleaf) koji je bio aktivan u izručenju Tejlora.

Da je proglašen nevinim i da se vratio u Liberiju, postojao bi veliki rizik od povećanja nestabilnosti u zemlji. Tejlor ima mnogo pristalica. Za njih je on heroj koji je oslobodio Liberiju ugnjetavanja", ocenila je Suzana Elmberger (Susanna Elmberger), koordinatorka za Liberiju u švedskoj ženskoj i mirovnoj organizaciji The Kvinna till Kvinna Foundation.

Tejloru je sudio poseban sud za Sijera Leone, smešten blizu Haga. Optužen je u 11 tačaka za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti tokom 10-godišnjeg građanskog rata u susedstvu Liberije - Sijera Leoneu. Prema optužnici, Tejlor je podržavao pobunjenike u Sijera Leoneu jer ih je "snabde-vao oružjem i municijom, vojnim osobljem, podržavao operativno i moralno". U ratu je poginulo 120.000 ljudi, a mnogo više je invalida. Utvrđeno je da je Tejlor kriv po svim tačkama optužnice - između ostalog za pomoć i podršku ubistvima, silovanju, odvođenju u ropstvo i prisilno regrutovanje dece-vojnika. Nije utvrđeno da je najodgovorniji za te zločine. To će izazvati snažne

reakcije onih koji su propatili u ratu. Sudije su ocenile da je Tejlor znao za zločine pobunjenika, ali tužilaštvo nije dokazalo da je on komandovao pobunjenicima.

Presuda je istorijska jer je prvi put posle nirmberških suđenja (Nuremberg) nakon Drugog svetskog rata bivši šef države osuđen u međunarodnom sudu. Ovo je takođe prva presuda za silovanje i seksualno nasilje. Na nirmberškim suđenjima nije bilo ovakvih optužbi. Proces je trajao devet godina, a Tejlor je neprestano tvrdio da je nevin.

Osuđen je na 50 godina zatvora.

Impresum

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" uređuje redakcijski kolegijum.

Uredila

Tamara Kaliterna

Prelom i ilustracije

Marija Vidić

Izdavač: Žene u crnom

Beograd, Jug Bogdanova 18

Tel/fax 011/2623225

email: zeneucrn@gmail.com

web: www.zeneucrn.org

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" je realizovan uz podršku

